

прогноз передбачає численні варіанти рішень, тоді як план – це рішення однозначне.

Фінансове прогнозування створює базу для прийняття планових рішень. Для забезпечення високої ефективності процесу фінансового прогнозування варто забезпечити високу професійну підготовку фахівців фінансової служби не лише у сфері фінансів, але й у галузі математики та програмування.

Отже, фінансове прогнозування є важливою складовою стратегічного фінансового планування та його початковим етапом, що забезпечує дослідну базу для прийняття рішень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Біла О.Г. Фінансове планування і прогнозування : [навч. посіб.] / О.Г. Біла. – Львів : Компакт-ЛВ, 2005. – 312 с.
2. Герасимчук З.В., Вахович І.М. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / З.В. Герасимчук, І.М. Вахович ; Луц. держ. техн. унт, Київ. нац. торг.екон. унт ; 2-е вид., перероб. і допов. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 409 с.
3. Давиденко Н.М. Фінансовий менеджмент : [підручник] / Н.М. Давиденко. – К. : ТОВ «Задруга», 2012. – 516 с.
4. Кузьмін О.Є., Олексів І.Б. Прогнозування економічних показників діяльності підприємства на засадах узгодження інтересів груп економічного впливу / О.Є. Кузьмін, І.Б. Олексів // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 9(147). – С. 219–228.
5. Марцин В.С. Планування як основна складова процесу фінансової діяльності / В.С. Марцин // Фінанси України. – 2008. – № 4(149). – С. 23–31.
6. Проказа Т.В. Теоретичні засади фінансового планування та прогнозування / Т.В. Проказа // Економіка промисловості. – 2011. – № 2-3(54-55). – С. 250–256.
7. Ткаченко І.П. Фінансовий менеджмент : [навч. посіб.] / І.П. Ткаченко. – Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2013. – 358 с.
8. Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. та ін. Фінанси підприємств : [підручник] / [А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.] ; ред. проф. А.М. Поддєрьогін ; 8-е вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2013. – 519 с.
9. Непочатенко О.О., Бечко П.К., Гузар Б.С., Колотуха С.М. та ін. Фінансовий менеджмент : [підручник] / [О.О. Непочатенко, П.К. Бечко, Б.С. Гузар, С.М. Колотуха та ін.]. – Умань : Видавель Соцінський. – 2012. – 523 с.

УДК 368:339

Нечипорук Л.В.

*доктор економічних наук, професор
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Добро́рез О.Г.

*здобувач
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ВПЛИВ ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖЕВОЇ ЕКОНОМІКИ НА СТРАХОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Визначено, що глобалізація економіки сприяє виникненню якісно нової форми економічного порядку – мережевої економіки, яка починає витіснювати ієрархічні та ринкові форми з обслуговування економічних відносин у суспільстві. З'ясовано, що мережева економіка ґрунтується на виробництві та розподілі мережевих благ, корисність яких виявляється виключно через мережеві зв'язки, властивостями яких є: комплементарність, стандартність; мережеві зовнішні ефекти; ефекти пастки (lock-in-effect), економія на масштабі виробництва. Доведено, що відбувається вплив формування мережевої економіки на страхову діяльність, що можна відстежити через такі форми прояву, як створення агентських мереж страховиків, розгортання різних моделей співпраці банків та страхових компаній (bancassurance).

Ключові слова: мережева економіка, страхування, страхові послуги, страхова діяльність, банкострахування.

Нечипорук Л.В., Добро́рез О.Г. ВЛИЯНИЕ ФОРМИРОВАНИЯ СЕТЕВОЙ ЭКОНОМИКИ НА СТРАХОВУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Определено, что глобализация экономики способствует возникновению качественно новой формы экономического порядка – сетевой экономики, которая начинает вытеснять иерархические и рыночные формы из обслуживания экономических отношений в обществе. Установлено, что сетевая экономика основывается на производстве и распределении сетевых благ, полезность которых проявляется исключительно через сетевые связи, свойствами которых являются: комплементарность, стандартность; сетевые внешние эффекты; эффекты ловушки (lock-in-effect), экономия на масштабе производства. Доказано, что происходит влияние на формирование сетевой экономики на страховую деятельность, что можно отследить через такие формы проявления, как создание агентских сетей страховщиков, развертывание различных моделей сотрудничества банков и страховых компаний (bancassurance).

Ключевые слова: сетевая экономика, страхование, страховые услуги, страховая деятельность, банкострахование.

Nechyporuk L.V. Dobrorez O.G. INFLUENCE FORMATION OF NETWORK ECONOMY ON INSURANCE ACTIVITY

It is determined that the globalization of the economy contributes to the emergence of a qualitatively new form of economic order – the network economy, which is beginning to supplant hierarchical and market forms of maintenance of economic relations in society. It was found that network economy is based on manufacturing and distribution of network benefits, the relevance of which becomes apparent only through a network connection, properties which are: complementarity, standard; network externalities; the effects of traps (lock-in-effect) economies of scale of production. It is proved that there is an influence on the formation of the network economy on insurance activities that can be tracked through such manifestations as creating any Agency networks of insurers, the deployment of different models of cooperation between banks and insurance companies (bancassurance).

Keywords: network economy, insurance, insurance services, bancassurance.

Постановка проблеми. Головною закономірністю світового суспільно-економічного розвитку є глобалізація, яка сприяє формуванню глобальних мереж у різних сферах економіки та супроводжується деформацією пропорцій між реальним та фінансовим капіталом, що серед іншого обумовлено концентрацією та перенакопиченням фінансових ресурсів у мережових структурах ТНК, серед яких не останню роль відіграють транснаціональні банки та страхові компанії.

Аналіз досліджень і публікацій. Мережева економіка (networked economy) – це відносно нове поняття, з змістом якого науковці продовжують визначатися. По-перше, мережева економіка – це якісно нова форма економічного порядку, яка починає витіснити ієрархічні та ринкові форми з обслуговування економічних відносин у суспільстві. За визначенням А.А. Гриценка, «якщо в ієрархічній структурі елементи системи перебувають на різних рівнях і мають різний статус, то в мережовій – вони є рівноправними і рівноправними» [1]. По-друге, мережева економіка – це діяльність, що здійснюється за допомогою електронних мереж. Варто зазначити, що в науковій літературі можна зустріти різні визначення поняття «мережі»: від трактування його як синоніму поняття «стратегічні альянси», «скупчення», «спільні підприємства», «промислові райони» тощо [2], до дефініції його як комплексу взаємопов'язаних вузлів, конкретний зміст кожного з яких залежить від характеру певної мережевої структури [3].

Слід зауважити, що мережева економіка ґрунтується на виробництві та розподілі мережових благ, корисність яких виявляється виключно через мережеві зв'язки, властивостями яких є: комплементарність, стандартність; мережеві зовнішні ефекти; ефекти пастки (lock-in-effect), економія на масштабі виробництва. М. Кастельс у роботі «Становлення суспільства мережових структур» виділяє різні види мереж (мережа глобальних фінансових потоків, мережа засобів масової інформації тощо) та формулює специфічний закон мережових структур, відповідно до якого відстань (або інтенсивність і частота взаємодії) між двома точками (або соціальними станами) коротша, коли вони обоє виступають в якості вузлів в тій чи іншій структурі, ніж тоді, коли вони не належать до однієї і тієї ж мережі [3].

Метою статті є аналіз впливу формування мережевої економіки на страхову діяльність.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи, що першорядним фактором виробництва мережевої економіки є інформація та знання, а основою сталого розвитку економічної системи є інформаційно-цифрові технології, то серед основних умов її формування та розвитку варто виокремити:

- розвиток і розповсюдження інтернет-технологій (умовою існування мережевої економіки є інформаційно-комунікативне середовище, яке створене підтримується глобальною мережею Інтернет);

- наявність у критичної маси економічних агентів і відповідної інфраструктури, яка робить можливою їх діяльність. Мережеве збільшення віддачі створюється всією мережею і розподіляється в ній між усіма. Агенти, користувачі, конкуренти разом створюють цінність мережі, хоча результати збільшення віддачі можуть бути розподілені нерівномірно між ними;

- нові інструменти (можливість виникнення яких обумовлена глобальними комунікаціями) для реорганізації форм спільної діяльності людей, що використовуються для розробки принципів мережевої організації;

- зростання ефективності різноманітних видів економічної інфраструктури через використання можливостями Інтернет-технологій, що обумовлює модернізацію інфраструктури економіки і створення мережових інституційних структур [4, с. 40-45].

Процеси глобалізації супроводжуються розвитком різних мереж та інформаційних технологій, що у свою чергу стимулює віртуалізацію фінансового капіталу (існування його в комп'ютерних мережах) [5, с. 210]. До того ж слід зазначити, що інформація поміж вузлами мережевої системи (фінансовими центрами) обертається в режимі реального часу, внаслідок чого порушення в одній частині системи миттєво поширюється на всю систему.

Виникає парадокс: участь в інформаційно-фінансовій системі за умов недостатності інформації обумовлює нестійкість розвитку та кризи, а неучасть позбавляє надії на розвиток в межах ринкової економіки [6].

Тією мірою, у якій мікро- і макроекономічні параметри національних господарських систем (обсяги та напрями інвестицій, маркетингова стратегія, напрями зростання, структурні зрушення в національних господарських системах і у світовому розподілі праці, рівень та динаміка інфляції) формуються під впливом кон'юнктури фінансових ринків, на яких домінує обмежене коло конкуруючих поміж собою фінансових ТНК. Зауважимо, що фінансові групи, які здійснюють діяльність у сфері банківських, страхових послуг та на ринку цінних паперів, у широкому розумінні являють собою об'єднання юридичних осіб, пов'язаних між собою через механізм контролю або впливу. Вони часто діють у декількох юрисдикціях і можуть поєднувати кілька відносно незалежних юридичних осіб. Для досягнення синергізму та економії коштів фінансові групи використовують ряд юридичних осіб і структур і користуються відмінностями в їхньому оподаткуванні, контролі й регулюванні у різних секторах фінансового ринку та в різних країнах. Відповідно до стандартів IAIS існують різні види фінансових груп, їхній спектр – від національних однорідних груп до міжнародних неоднорідних фінансових конгломератів (табл. 1) [7].

Таблиця 1

Види фінансових груп

Види фінансових груп	Страхова група це фінансова група, до складу якої входять два або більше страховиків (і, можливо, інші не ліцензовані юридичні особи)
	Фінансовий конгломерат визначається як будь-яка група компаній під єдиним управлінням, яка займається виключно або переважно наданням значних послуг щонайменше у двох різних фінансових секторах (банківська діяльність, цінні папери, страхування).
	Міжнародний фінансовий конгломерат означає фінансовий конгломерат з регульованими юридичними особами, що знаходяться в різних країнах.
	Однорідна фінансова група це економічна група, до складу якої входять (переважно) фінансові ліцензовані юридичні особи, що належать, здебільшого, до одного й того ж сектора, наприклад, група, яка складається з компаній страхування життя та / або майна.

Варто звернути увагу, що принципи оцінки фінансових конгломератів, які визначалися як будь-яка група компаній під спільним контролем, яка здійснює виключно або переважну діяльність і передбачає надання значущих послуг принаймні в двох різних фінансових секторах (банківському, цінних паперів або страхуванню), були розроблені у 1999 р. Базельським комітетом спільно з IAIS та

IOSCO. Принципи оцінки були покликані нівелювати відмінності у розрахунку достатності капіталу в різних секторах фінансового ринку та засновані на тому, що ризики, пов'язані з секторами, обліковуються за найвищим рівнем. Регулятори страхового ринку і ринку цінних паперів, а також центральні банки Франції, Німеччини, Італії, Іспанії, Нідерландів, Великобританії, Японії та США разом із такими міжнародними організаціями як МВФ, Рада фінансової стабільності (Financial Stability Board), IAIS та Міжнародна організація комісій з цінних паперів (IOSCO) у рамках спільного форуму створили робочу групу, одним із завдань якої була оцінка ризиків, пов'язаних із функціонуванням фінансових груп. Усі учасники форуму намагаються знайти оптимальний варіант регулювання діяльності фінансових груп задля пом'якшення їхнього потенційного впливу на стабільність національних і глобального ринків.

Зауважимо, що ознаками страхових груп є те, що вони, як правило, використовують єдині страхові продукти (правила страхування, договори (поліси) страхування і страхові тарифи) і виконують завдання: розробки і реалізації єдиної стратегії розвитку страхування та проведення єдиної страхової, фінансової, економічної, інвестиційної та соціальної політики учасників; виконання спільних програм, спрямованих на створення умов для надійного та ефективного розвитку спільної страхової діяльності учасників; формування централізованого страхового резервного фонду. Прикладом діяльності такої групи в Україні може бути «ТАС», яка пройшла суттєву за змістом трансформацію [8].

Сама ж Страхова компанія «ТАС» активно впроваджує проект з розвитку власної агентської мережі (з 2007 р.) за участю компанії LIMRA (Life Insurance Marketing and Research Association) – найбільш авторитетної всесвітньої консалтингової організації у сфері страхування життя, що надає дослідницькі,

навчальні, проектні та інформаційні послуги. Перше агентство власної Агентської мережі – «Арена» – було відкрито у Києві 7 липня 2007 року. На початку 2008 року Агентська мережа починає активну розбудову на регіональному рівні. У січні-лютому мережа розширюється за рахунок відкриття ще двох відділень у Києві, а вже у березні створюються агентства у Житомирі, Дніпропетровську та Черкасах, а наприкінці 2008 року до роботи власної Агентської мережі СК «ТАС» приєдналося ще по одному відділенню у Харкові, Луганську та місті Біла Церква. На той час у мережі працювало 159 фінансових консультантів, чію роботу координували 10 професійних страхових менеджерів [9].

Прикладом діяльності фінансової групи у вигляді міжнародного фінансового конгломерату може бути BNP Paribas, яка є світовим лідером ринку фінансових послуг та найбільшою міжнародною фінансовою групою з двохсотлітньою історією. Вона працює у близько 80 країнах. У 2006 р. BNP Paribas купив 51% УкрСиббанку – одного з універсальних банків, що динамічно розвивається, а у серпні 2011 р. завершилася процедура придбання 15% акцій УкрСиббанку Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР), таким чином, частка BNP Paribas склала 84,99%. За період стратегічного партнерства з BNP Paribas УкрСиббанк вийшов на якісно новий рівень обслуговування, відкрив нові напрями бізнесу. Інтеграція до групи компаній BNP Paribas відкрила УкрСиббанку нові можливості: причетність до світового бренду, використання прогресивного світового досвіду, перехід на нові стандарти менеджменту [10]. Додаткові можливості з'явилися з формуванням співпраці з AXA Group (Франція), яка є світовим лідером (працює в 59 країнах, має понад 103 млн клієнтів, 157 000 працівників та комерційних партнерів, 92 мільярди євро доходів) у сфері страхування та управління активами, пропонуючи

Таблиця 2

Вплив формування мережевої економіки на страхову діяльність

Властивості мережевої економіки	Зміст властивостей мережевої економіки	Вплив властивостей мережевої економіки на страхову діяльність
Комплементарність і стандартність	Значно розширюють можливості використання мережевого блага через взаємодію і комунікації учасників мережі.	Створюються агентські мережі страховиків, розгортаються різні моделі співпраці банків та страхових компаній (bancassurance). Відбувається стандартизація умов страхування, що пропонує агентська мережа певного страховика.
Зовнішні мережеві ефекти	Із залученням кожного додаткового суб'єкта до мережі її цінність значно збільшується для інших учасників. За об'єднання маленьких локальних мереж в одну різко зростає їх цінність. Нарощування цінності та зростання мережі після досягнення нею критичної маси відбувається експоненціально (швидкість зростання величини пропорційна значенню самої величини).	Агентська мережа розширюється за рахунок відкриття ще нових відділень у різних регіонах. Чим більше регіональне покриття має страхова компанія, тим більшою є її ринкова вартість. Агентська мережа, яка має гідний страховий портфель, нарощує свою цінність та може стати об'єктом купівлі та продажу на страховому ринку.
Ефект пастки	Стандартність і комплементарність мережевих благ роблять залежними своїх споживачів від певного стандарту і мережі. У деяких випадках такий стан речей може призвести до того, що буде використано не найефективніший і не найкорисніший стандарт для даного споживача. Цей ефект сприяє розвитку мережі зсередини, тому що споживачі, які не можуть від неї відмовитися, починають її вдосконалювати і розвивати.	Можливості страхувальника щодо вибору прийнятної за якістю та вартістю (страховим тарифом) страховою послугою, що пропонується на добровільній основі можуть бути вкрай незначними, наприклад, через обмежену кількість акредитованих в банку страховиків, та намаганням самих банків диктувати їм власні умови щодо страхової послуги.
Економія на масштабі виробництва	Цей ефект діє також за виробництва ординарних благ, але у випадку з мережевими благами він виявляється набагато ефективніше: витрати на виробництво першої одиниці такого блага є значно вищими, ніж наступних.	Електронні та мережеві технології забезпечують те, що масштаби здійснення угод мають наднаціональний характер, а аквізційні витрати страховика та витрати копіювання інформації зводяться майже до нуля.

своїм клієнтам – фізичним особам, а також малим, середнім і великим підприємствам – широкий спектр продуктів і послуг у сфері страхування ризиків, пенсійного страхування, фінансового планування та управління активами.

Розрізняють такі моделі співпраці банків та страхових компаній: утворення на базі банку кептивної страхової компанії, що приймає на страхування всі ризики банку-засновника; створення сумісних підприємств та партнерських альянсів; змішані моделі, в яких беруть участь декілька партнерів, що працюють з однією схемою.

Зауважимо, станом на 31 грудня 2014 р. в управлінні АХА в Україні налічувалося 1,277 трлн євро активів. що на даний час, в компанії працювало майже 1000 співробітників, які були задіяні в 25 обласних дирекціях, 700 відділень в «Укрсиббанку». У цілому регіональна мережа страхової компанії «АХА Страхування» представлена в більш ніж 200 містах України, а агентська мережа нараховує більше 2 800 агентів [11].

Враховуючи конкретні приклади створення мереж на страховому ринку України, визначимо вплив властивостей мережевої економіки на страхову діяльність (табл. 2).

Підсумовуючи, сформулюємо **висновки**.

Закономірністю світового суспільно-економічного розвитку є глобалізація, яку розглядають як єдність двох процесів: глобалізації ринків (ресурсів, товарів та послуг) та глобалізації економічних форм (тобто формування транснаціональних операторів, збільшення організаційних структур економіки, утворення глобальних мереж). Глобалізація економіки сприяє виникненню якісно нової форми економічного порядку – мережевої економіки, яка починає витіснити ієрархічні та ринкові форми з обслуговування економічних відносин у суспільстві.

Мережева економіка ґрунтується на виробництві та розподілі мережевих благ, корисність яких виявляється виключно через мережеві зв'язки, властивостями яких є: комплементарність, стандартність; мережеві зовнішні ефекти; ефекти пастки (lock-in-effect), економія на масштабі виробництва.

Відбувається вплив формування мережевої економіки на страхову діяльність, що можна відслідкувати через такі форми прояву її властивостей:

- комплементарність і стандартність – створюються агентські мережі страховиків, розгортаються різні моделі співпраці банків та страхових компаній (bancassurance); відбувається стандартизація умов

страхування, що пропонує агентська мережа певного страховика;

- зовнішні мережеві ефекти – за рахунок відкриття нових відділень в різних регіонах розширюється агентська мережа. Чим більше регіональне покриття та гідний страховий портфель має страхова компанія, тим більшою є її ринкова вартість та можливість стати об'єктом купівлі та продажу на страховому ринку;

- ефект пастки – можливості страхувальника щодо вибору прийнятної за якістю та вартістю (страховим тарифом) страхової послуги, що пропонується на добровільній основі можуть бути вкрай незначними, наприклад, через обмежену кількість акредитованих у банку страховиків, та намаганням самих банків диктувати їм власні умови щодо страхової послуги;

- економія на масштабі виробництва – електронні та мережеві технології забезпечують те, що масштаби здійснення угод мають наднаціональний характер, а витрати страховика зводяться майже до мінімуму.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гриценко А.А. Иерархические и сетевые структуры в институциональной архитектонике экономических систем [Текст] // Научные труды Донецкого национального технического университета. – Серия: экономическая. – Вып. 31–7(117). – 2007. – С. 51.
2. Заратьегу Й.М. Промислові райони Альфреда Маршала. Повторний візит. Частина I [Текст] // Проблеми й перспективи управління в економіці. – 2004. – № 2. – С. 59-68.
3. Кастельс М. Становление общества сетевых структур [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.archipelag.ru>.
4. Степаненко С.В., Яковенко Л.І. Трансформація відносин власності в умовах формування постіндустріальної економіки. – Полтава : Скайтек, 2009. – 187 с.
5. Бузгалін А.В. Глобальный капитал / А.В. Бузгалін, А.И. Колганов. – Изд. 2-е, стер. – М. : Едиториал УРСС, 2007. – 512 с.
6. Думная Н.Н. Риски финансовой глобализации / Н.Н. Думная [Текст] // Бизнес академия. – 2002. – № 7. – С. 2-4.
7. Стандарт нагляду IAIS № 5: Стандарт координації нагляду за діяльністю груп [Электронный ресурс] // Фориншурер : интернет-журн. про страхование. – 2004. – 16 апр. – Режим доступа : <http://forinsurer.com/public/04/04/16/1067>.
8. СК «ТАС» Історія [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.tas.ua/ua/about/history/>.
9. СК «ТАС» Про Агентську мережу [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://taslife.com.ua/uk/pro_kompaniyu/vlasna-agentsjka-merezha-sk-tas/pro-agentsjku-merezh.
10. УкрСиббанк [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://ukrsibbank.com/about-bank/>.
11. Страхова компанія АХА в Україні [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://axa-ukraine.com/company/axa-in-ukraine>.